

Елка Налбантова е психолог и социален работник с 25-годишен опит в областта на детската грижа и закрилата на детето в България. През последните 15 години тя работи във фондация „За Нашите Деца" по развитието на алтернативните услуги в процеса на деинституционализация, включително предотвратяване на изоставянето и приемна грижа. Елка и нейният екип поставят началото на над 15 нови центъра, които спомагат за затварянето на домове за бебета в България. Тя работи и по разработването на модела за затваряне на дома в Могилино през 2008 г.

В последните години Елка Налбантова работи за развитието на социалната работа на фондация „За Нашите Деца" и взема активно участие в стратегически изследвания в областта на детската грижа в България. Тя е член на Управителния съвет на Националната асоциация за приемна грижа.

С нея разговаряме за наскоро провелата се в София международна конференция за приемна грижа - IFCO.

За първи път ли се провежда толкова мащабна конференция в България на тема приемна грижа?

Като международна конференция, посветена на приемната грижа, да. Тя е част от годишните събития, организирани от Международната организация по приемна грижа (IFCO). Иначе през последните години беше наложена една традиция – да правим национални конференции по приемна грижа. През 2009 г. в гр. Пловдив фондация „За Нашите Деца" беше домакин и организатор на такава национална среща за над 200 участници,свързани с приемната грижа в България, в това число приемни родители и приемни деца.

Как беше избрана фондация "За нашите деца" за домакин на IFCO конференцията?

Връзката на фондация „За Нашите Деца" със Международната организация по приемна грижа има вече над 10 годишна история. Тя започва от директора на организацията - Ваня Шалапатова, която преди доста години установи връзка с международната организация, а впоследствие подкрепи организационно укрепването на IFCO – Ваня заемаше поста на вицепрезидент на организацията, както и член на борда й. През цялото това време Ваня упорито работеше за това България да бъде домакин на една от конференциите на IFCO и в резултат на нейните усилия това стана факт в края на 2009 г. когато ни съобщи, че България ще домакинства това голямо годишно събитие на Международната организация по приемна грижа през 2012 г.

Междувременно, България стана доста интересна от гледна точка на развитието на приемната грижа, което също изигра важна роля при определянето на страната ни за домакин на тазгодишната конференция.

Какви бяха основните цели и теми, които се обсъждаха на

конференцията IFCO?

При подготовката на самата конференция ние сами задаваме темата като тя трябва да бъде достатъчно значима за всички държави–участници, това в случая бяха европейските страни, както и държави от Америка, Африка, Азия, Австралия. Стремим се темата на конференцията да бъде възможно най-отворена към онези предизвикателства, които среща приемната грижа в целия свят. Затова събитието през 2012 г. беше посветено на първо място на това, че приемната грижа в никакъв случай не може да бъде самотно начинание, че тя трябва да обхваща всички системи около детето и всичко това въплътихме в един от слоганите на самата конференция, а именно ***„Цяло село е нужно, за да бъде отгледано едно дете".***

Вторият фокус на тазгодишната конференция, който е много важен за Европа и за източната част на континента - това е ***деинституционализацията***, тоест подмяната на социалните домовете с алтернативни форми на грижа. Всъщност чрез тази конференция ние се опитахме да привлечем всички онези експерти, които могат да покажат чрез опита си и изследванията си, че на приемната грижа трябва да се гледа като на една много сериозна алтернатива, която да подменя институциите в тези страни от Централна и Източна Европа и бившите съветски републики, където предстои процеса на затваряне на домовете.

Кой взе участие в различните панели на конференцията и каква е ролята на всяка заинтересована страна в дискусията за приемната грижа?

В конференцията на IFCO имаше няколко групи участници.

Първата група бяха ***хората, свързани с изготвянето на политиката за приемна грижа*** - това са държавните институции, доставчиците на социални услуги, учените-изследователи в областта. От българска страна в конференцията участваха заместник-министъра на труда и социалната политика Валентина Симеонова и председателят на Държавната агенция за закрила на детето Калин Каменов. На събитието имаше представители и на редица доставчици на приемна грижа в България, какъвто е и фондация „За Нашите Деца". Това бяхме професионалистите - някои от нас създатели на нормативната рамка, и другите, които директно подкрепяме приемните семейства и настанените в тях деца. Сред тази първа група професионалисти имаше и доста изследователи – професор Анди Билсън, професор Кевин Браун, Сара Барат от института Тависток в Лондон, както и българските им колеги, с който те успоредно правят своите изследвания – Златка Михова и Галина Маркова от Нов Български Университет. В тази професионална група е и представителят на регионалния офис на УНИЦЕФ – Жан-Клод Легран, който представи на аудиторията най-новите тенденции в политиките, които УНИЦЕФ популяризира като най-подходящи за малките деца и за подмяната на институциите с алтернативни форми на грижа, както и ролята на приемната грижа.

Втората много важна група участници в конференцията това бяха ***самите приемни семейства*** **.** Те, от своя страна, ни предлагат тяхната визия за това как върви развитието на приемната грижа, с какво подобряват живота на децата и как правят промяната в живота на малчуганите, за които се грижат, къде са най-големите предизвикателства за посрещане на нуждите на децата и гарантиране на техните права, както и кои са най-добрите начини вече порасналите младежи да се реализират в живота.

Едно от нещата, които правят различна тази конференция, са ***младежите и децата*** като следваща група участници. Младежите, които участват в събитията на Международната организация по приемна грижа са всъщност израснали в приемни семейства и това какви послания те отправят към възрастните е също едно от най-важните неща които се случват в рамките на конференцията. За да се случи това обаче самите младежи, израснали в алтернативна грижа, поддържат свои форуми и обучения, както целогодишно, така и седмица преди самата конференция. Така в нейния край те ни представят своите послания и своята
визия
за това как трябва да продължи да се развива приемната грижа като по-добро място за отглеждане на децата, за които не могат да се грижат биологичните родители
. В така наречената
Младежка програма на конференцията
участват младежи между 13 и 26 години.

И, разбира се, най-малките участници, които бяха около 20 на брой – това са ***самите приемни деца или биологични деца на приемни семейства***
, който присъстваха. За тях беше организирана дневна форма на грижа, но всички ние много им се радвахме на общите обеди и вечери, на който те ни напомняха, че нашите усилия са обединени около това да осигурим щастливо детство на всяко едно дете.

Какви са резултатите от конференцията по приемна грижа?

Едно събитие от подобен тип има няколко ефекта. Може би най-силният от тях – това е че ***хората за известен период от време, в случая няколко дни, се преживяват като част от една общност, вълнува ги една и съща тема и успяват да се потопят в една атмосфера*** , в която се говори на един и същи професионален език и бариерите между тях могат да паднат много по-лесно. Това, което забелязах, на събитието беше, че хора с различен матерен език и различни познания по английски, български и руски, който бяха официалните езици на конференцията, преодоляваха езиковата бариера и се разбираха помежду си. Когато се грижиш за едно дете в собствения си дом е много важно да знаеш, че има други хора на други места в света, които споделят същата отговорност, каквато имаш и ти. С тях можеш да говориш така, както с никой друг, те знаят какво означава да си приемен родител. А изведнъж си потопен за няколко дни в атмосфера точно с такива хора, които те разбират, и това те зарежда емоционално, знаеш, че си на прав път, че вършиш нещо добро.

Вторият ефект, който търси подобно събитие, и който беше много силен на

конференцията в София – това е ***обмяната на практики, знания и изследвания*** – изключително важни неща, за да може да се развива приемната грижа. Съвременният свят изисква да не преоткриваме ежедневно топлата вода, а да се учим от тези, които вече са я открили. Всъщност всеки в рамките на конференцията можеше да избере да посети формати, които на него биха му били полезни, за да развие той самия собствените си умения или социални услуги или ако чуе някакво интересно изследване да помисли как да го внедри в практика, която подкрепя приемната грижа.

Много често в резултат на конференциите на IFCO ***се променят политики.*** През 2000 г. когато аз самата за първи път взех участие в такава конференция в Ирландия, от България бяхме само няколко дущи като част от тях бяха представители на Министерството на труда и социалната политика. Всъщност подобни участия, както и по-късно през 2004 г., когато участваха не само ресорния заместник-министър, но и представители на Държавната агенция за закрила на детето и Агенцията за социално подпомагане, подкрепиха развитието на приемната грижа, разбирането за нея и как тя да се развие на национално ниво. По същия начин тази година ние имахме две официални делегации от Азербайджан и Таджикистан по време на конференцията, което очакваме, че ще даде тласък на приемната грижа в тези две страни.

С какво събитието в България се различаваше от останалите 14 конференции, проведени в други части на света?

За пръв път в конференция на IFCO има толкова **много участници от Източна Европа**, които скоро са поели пътя на затваряне на социалните домове и подмяната им с алтернативи на грижа. В момента България е добър пример за тези страни, защото сме в процес на затваряне на първите 40 дома в страната и даваме тласък на развитието на приемната грижа. Може би самият факт, че конференцията беше локализирана в България доведе до участието на толкова много хора от бившите съветски републики. За втори път изобщо в конференция на IFCO участва и Турция, което също беше интересно.

Програмата на конференцията тази година, по мнението на много хора, които от дълги години участват в тези събития, беше една от най-силните. Тя събираше в себе си споделянето на много изследвания, правенето на национални и наднационални политики (участието на представител на УНИЦЕФ).

Не мога да не спомена няколко съвременни технологии, които бяха споделени на тази конференция, които я правят уникална – това са ***онлайн технологии за развитие на уменията на приемните родители, както и такива за работа с приемните деца.***

Много уникална прави тази конференция и ***участието на младите хора, напуснали приемна грижа*** , на един от най-големите доставчици на тази услуга – Core Assets Group. Те отправиха много силни послания за това какво означава да прекараш детството си в семейство на непознати хора, с което ние възрастните трябва да се съобразим.

Къде е България на световната карта по приемна грижа?

Приемната грижа в световен мащаб е добре развита, но същевременно можем да кажем, че в различните страни е с много различен стандарт и ефекти за децата.

Сама по себе си приемната грижа, оставена да се развива само на ниво приемни семейства, не гарантира случването на положителни ефекти върху децата и за съжаление в някои страни тя е оставена да се развива точно по този начин. Децата са оставени в приемните семейства, никой не знае какво точно се случва с тях, приемните родители не получават особена подкрепа. Това не е най-добрият начин да се демонстрира това, което очакваме от приемната грижа – да бъде алтернатива на домовете. Тогава човек започва да си задава въпроса защо допускаме деца да напускат домовете и да живеят в лоши условия в приемни семейства. И ***за съжаление в много страни приемната грижа е поела по този начин на развитие.***

Има страни, в които приемната грижа е много добре развита от тези, които я доставят – това са общините и аналога на неправителствения сектор в България. В тези държави има и много големи изисквания на самите държавни органи към доставчиците на приемна грижа. Тоест дефинирано е добре какви услуги и какво точно да очаква от приемната грижа, така че един ден приемното дете да стане независим човек – да функционира добре като член на обществото. Подобни ***страни с много добро качество на приемната грижа*** са Великобритания, Холандия и Норвегия.

В България в момента ние сме арена на тези две световни тенденции в приемната грижа. Ние осъзнаваме, че приемната грижа е основна алтернатива на детските домове, но за да може да бъде такава, тя трябва да бъде с добро качество. В същото време ***сме много в началото на развитието на тази услуга в страната*** – ние имаме 10 годишна история и само първите си 1000 приемни семейства. И тъй като приемната грижа е все още много млада, ни е трудно да отговорим на въпроса какво означава качествена приемна грижа и какви да са точно ефектите върху едно дете, което ще бъде отгледано и върху един млад човек, който ще излезе от приемно семейство. Затова ние се опитваме да имаме много приемни семейства. Това понякога означава, че може да бъдат недобре подкрепени тези семейства, поради ***бързото нарастване на броя им***. В същото време ние се опитваме да въвеждаме стандарти от страни, в които вече на всяко дете, живеещо в приемна грижа е гарантирано, че ще получи определен пакет от услуги и грижа, които да го направят независим гражданин.

Какви са основните предизвикателства пред развитието на приемната грижа в България?

Това, че сме много сме в началото, че ***все още приемната грижа много се обърква с осиновяването*** и това ще продължи поне още няколко години.

Предизвикателство е в момента, че трудно си отговаряме на въпроса, но го правим все пак, ***каква е разликата между професионална и доброволна приемна грижа***. Това е отново свързано с качеството в приемната грижа, дали очакваме доброволните приемни семейства да дават един стандарт на грижа за разлика от професионалните приемни родители.

Друго голямо предизвикателство е ***да актуализираме постоянно нормативната си уредба*** – например в момента е доста щекотлив въпроса какви да бъдат договорите с доставчиците на приемна грижа и приемните семейства, как да се заплаща тази 24 часова грижа, която те полагат за децата.

Не на последно място предизвикателство е ***как да мерим качеството на приемната грижа и как децата и младите хора да участват в този процес.***

Споделете онова нещо, което най-много ви е вдъхновило от разговорите по време на конференцията?

В един от дните на конференцията аз забелязах хора, които излизаха от работна сесия на приемни родители, които подкрепя фондация „За Нашите Деца", и част от тези хора бяха с насълзени очи. Това бяха наши британски колеги и когато ги попитах защо излизат разплакани от уъркшопа се оказа, че човешкият език, на който са говорили нашите приемни семейства и които са породили редица спомени в британските ни колеги, е довело до едно общо преживяване в рамките на тези 90 минути. Това е разбирането за ежедневното преживяване на детето с неговите спомени, с неговото минало, с неговата история, с всичко това, с което то трябва да дойде в дома на непознати хора, да започне да живее, да гради заедно с тях настоящето си и да знае какво ще става с него за в бъдеще. За мен това беше много силен момент, защото тогава разбрах, че сме успели да създадем тази обстановка на общност в рамките на цялата конференция и всички ние да се поставяме на мястото на децата. Щом ги разбираме, щом като професионалисти и приемни родители взаимно сме се разплакали и усетили тази драма в историята на децата, това означава, че вървим по правилния път и че търсим решенията да облекчим тяхната болка от това да растат с непознати хора. Това означава, че ще продължим да обединяваме усилията си, да въвличаме цялото глобално село, целия свят в отглеждането на всички онези деца, които не могат да израснат с биологичните си семейства.